

СОЦЫУМ

Каб трагедыя не паўтарылася.
Мастацкая вартасць
і гістарычная дакладнасць

стар. 4

ПОГЛЯД З ХХІ СТАГОДДЗЯ

Аб чым раскажа сноўскі шкпінар
і добрушская папера?
Лакуны мінуўшчыны

стар. 14

СУБОТНІЯ СУСТРЭЧЫ

Арганізаваць фестываль –
справа клапатлівая.
Парасткі з беларускіх каранёў

стар. 6

ТЭМА

Акцэнт – на моладзевы рух.
Фішкі і перліны "Лістапада"

стар. 7

І больш за стагоддзе доўжыцца жыццё... ("Бабына лета". А. Гугель. 1977. З калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея)

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь
Аляксандр Лукашэнка
ў сваім віншаванні з Днём
маці, у прыватнасці, сказаў:
"Бескарыслівая мацярынская
любоў з'яўляецца арыенцірам
і ахоўнікам на працягу ўсяго
жыцця, вучыць любіць Радзіму,
рабіць дабро, паважаць
нацыянальныя традыцыі.
Асаблівыя словы ўдзячнасці
шматдзетным маці, жанчынам,
якія выхоўваюць дзяцей
з асабліваасцямі развіцця,
а таксама тым, хто дорыць
ласку і дамашнюю ўтульнасць
у прыёмных сем'ях..."

Мацярынская любоў – арыенцір і ахоўнік на ўсё жыццё

У Беларусі праходзіць Тыдзень бацькоўскай любові. Мерапрыемствы стартвалі 14 кастрычніка, калі адзначаецца Дзень маці, і працягнуцца да 21 кастрычніка, калі ўпершыню ў нашай краіне будзе святкавацца Дзень бацькі.

Так, 15 кастрычніка ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Максіма Горкага разгарнулася свята "Мы – дружная сям'я" для шматдзетных сем'яў і бацькоў, якія выхоўваюць двух дзяцей. Для гэтых падрыхтавалі разнастайныя актыўнасці: аквагрым, атракцыёны віртуальнай рэальнасці, фотабоксы.

Да таго ж былі арганізаваны майстэрня па вырабе сувеніраў з лямцу, выстава дзіцячых падарункаў для мам і татаў, якая налічвае больш за сотню работ. Затым адбыўся ранішнік "Неразлучныя сябры – дарослыя і дзеці" і ўзнагароджанне пераможцаў агляду-конкурсу "Культурная сям'я года", у якім былі адзначаныя шматдзетныя сем'і. Са святам усіх прысутных, а гэта восемдзесят сем'яў прадстаўнікоў сферы культуры, у тым ліку больш за дзвесце дзяцей, павіншаваў міністр культуры **Анатолій Маркевіч**.

Адбылося і ўзнагароджанне перамож-

цаў конкурсу "Мой падарунак маме" і "Мой падарунак тату". Пасля ўрачыстай часткі гэсцей чакаў спектакль "Па шчулаковай волі" ў выкананні акцёраў Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага. Па заканчэнні пастаноўкі дзяцей і бацькоў запрасілі на абед у Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэцкае культуры і мастацтваў, а пазней – на аўтобусную экскурсію па Мінску. Падрабязней аб тым, як прайшло свята, – на сайце kultura-info.by.

Стратэгія Першага

"...У нашых жылах цячэ кроў пераможцаў, у нас моцная ўлада, моцная адзіная нацыя. Таму што мы проста хочам жыць на сваёй зямлі, сваім розумам і гадаваць сваіх дзяцей".

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр ЛУКАШЭНКА

З'яднаныя спрадвечнымі каштоўнасцямі

Выступленне хору "Сойсвацкі" на канферэнцыі, прысвечанай агульнай спадчыне Беларусі і Расіі

Наша краіна на гэтым тыдні прыняла Дні духоўнай культуры Расіі. Маштабны праект не толькі расквэціць жыццё сталіцы і рэгіёнаў яркімі імпрэзіямі, але і дапамог наладзіць новыя сувязі між спецыялістамі дзюваж краін.

ЗАВОННАЕ ПАДАРОЖЖА ДА САФІІ

Падчас Дзён духоўнай культуры ў Нацыянальным гістарычным музеі адкрылася выстава "Святны старажытнага Ноўгарада — святло, што дайшло праз вякі". Часовае экспазіцыя прысвечана помнікам унікальнай ноўгардскай школы ікананіцы і ўключае лічбавыя копіі абразоў сэрдзіны XI — канца XV стагоддзя з калекцыі Ноўгардскага дзяржаўнага аб'яднанага музея-запаведніка. Фотамажык высокай якасці дакладна перадаюць

усе характэрныя рысы шэдэўраў. Значная частка экспанатаў — іконы мясцовых святых Параскевы Пятніцы, Глы, Флары і Лаўра, Уласія. Ад гора па аленуку жыхары старажытнага горада чакалі дапамогі ў гандлі, рамстве, земляробстве. Таксама зацікавілі наведвальнікаў знамітавыя іконы-святцы — дзюважыя "таблеткі" з Сафійскага сабора. Яны ўяўляюць сабой невядзікі іконы на пакрытым люкасам палатне, прысвечаныя гадоўным сванельскім эпізодам, сцэнам Страсцей і святым. Прызначалася такія абразы для ўскладання на аналоі у дні сарабоўных свят. Сярод іншых ноўгардскіх ікон вылучаюцца прастой і выразнаю кампазіцыяй, яркім колеравым строем і сувяззю з народнай творчасцю.

Дапаўняюць экспазіцыю фотаздымкі ўнутранага і знешняга ўобразства цэркваў, дзе знаходзіліся паказаныя абразы. Асаб-

лівае месца займаюць работы пачынальніка рускай архітэктурнай фатаграфіі Івана Баршчускага. Выстава будзе працягвацца да 25 кастрычніка, таму ў ахвотнікаў яшчэ ёсць час пазнаёміцца з багатай мастацкай і духоўнай спадчынай Ноўгарада. Як паведаміў першы намеснік міністра культуры Валерыя Грамада, пачаўца экспазіцыі і жыхары рэгіёнаў. Плануецца, што выставу пакажуць у Магілёўскай і Вішэскай абласцях.

І гэта дакладна не апошні сумесны праект. На адкрыцці экспазіцыі стале-сакратар-намеснік міністра культуры Расійскай Федэрацыі Ала Манілава заявіла пра патрэбу падпісаць стратэгічную дамову аб супрацоўніцтве паміж беларускім Нацыянальным гістарычным музеем і расійскім Дзяржаўным гістарычным музеем. "Неабходна ад эпізодычнага, хаця і важнага супрацоўніцтва па публічных выставах і праектах, перайсці да большага,

На выставе "Святны старажытнага Ноўгарада — святло, што дайшло праз вякі"

СИСТЭМНАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА, У РАМКАХ ЯКОГА БУДУЦЬ АЖЫЦЬНЯЮЦА ПРАКТЫ СТРАТЭГІЧНАГА ЗНАЧЭННЯ І ЯКОЕ БУДУЕ СЛУЖЫЦЬ ГІСТАРЫЧНАЙ АСЦЕ, ВЫХАВАННУ НАШЫХ ГРАМАДЗІН НА ПРАДЗЕ, — АДНАЗНАЧА АЛА МАНІЛАВА.

Аб агульнай гісторыка-культурнай і духоўнай спадчыне Беларусі і Расіі ішла размова на канферэнцыі ў Храме-помніку ў гонар Усіх Святых і ў памяць пра ахвяр, якія выратаваны Аічыны нашай паслужылі. У абмеркаванні ўдзельнічалі прадстаўнікі дзяржаўных органаў, кіраўнікі выдучых устаноў культуры абедзюваж краін і духавенства.

Дамітрый Сяргееў і Уладзімір Пракапоў падпісваюць дамову аб творчым супрацоўніцтве

Міністр культуры Рэспублікі Беларусь, Анатолій Маркевіч, намеснік міністра культуры Расійскай Федэрацыі Ала Манілава і Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Расіі ў Беларусі Барыс Грызлоў на спектаклі-канцэрце "Ван Гог. Лісты да брата"

але і рэстаўратары з Нацыянальнага гістарычнага музея, Замкавага комплексу "Мір" і Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж". Падчас сустрэчы генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Уладзімір Пракапоў і генеральны дырэктар Усерасійскага мастацкага навукова-рэстаўрацыйнага цэнтру імя акадэміка І.Э. Грабаря Дамітрый Сяргееў падпісалі дамову аб творчым супрацоўніцтве. У далейшым бакі будуць удакладніць яе і вызначыць канкрэтныя крокі. Цэнтр імя І.Э. Грабаря, вядучая ўстанова ў сваёй галіне за савецкім часам, захоўвае высокую пазіцыю і шпир. Таму вельмі перспектыўным напрамкам супрацоўніцтва варта назваць правядзенне стажыровак для беларускіх спецыялістаў у гэтым цэнтры і супольных навуковых канферэнцый па пытанні рэстаўрацыі.

Завяршаюць Дні духоўнай культуры сёння канцэртам ансамбля "Купіна" ў малой зале імя Рыгора Дамітра Шырмы Белдзяржфілармоніі. Удзельнікі калектыву — высокапрафесійныя выканаўцы, якія вартуна валодаюць народнымі музычнымі інструментамі, тэхніка сольных і ансамблевых спеваў. Рэпертуар "Купіны" ўключае творы на народнай тэме, работы рускіх і замежных кампазітараў, эстрадныя песні і інтэраактыўныя праграмы.

ДЗЕНЬ БАШМЕТА

Адной з цэнтральных падзей Дзён духоўнай культуры Расіі ў Ноўгарадзе стаў пераезд у Мінск знана аальтэста і дырэктара Юрыя Башмета. Пад яго кіраўніцтвам на сцене сталічнай філармоніі прайшоў спектакль-канцэрт "Ван Гог. Лісты да брата" з Яўгенам Міронавым у ключавой ролі.

Артыст чытаў лісты нізэрландскага мастака-лістымпрысіста да яго малодшага брата Эта, і праз іх можна было прасачыць усё жыццё геныяльнага творцы, напоўніць пачаў актыўную канцэртную

Падчас майстар-класу "Салістаў Масквы" ў акадэміі музыкі

А пазнаёміцца ўласна з творчасцю дапамагалі відэапраекцыі. Карціны змянілі адна другую даволі хутка, з эфектам "перажывання" выяў. І ўсё гэта — на фоне падабранай Башметам музыкі, што пад яго кіраўніцтвам гучала ў выкананні камернага ансамбля "Салісты Масквы" і асобна ад тэксту, і разам.

На прэс-канферэнцыі, што адбылася па некалькі хвілін да паказу, Юрыя Абрамавіча прызначылі, што любіць і паважае наш краіну, а разам з мастацкім кіраўніком Беларускай дзяржаўнай філармоніі Юрыем Гальцюком сябрае яшчэ з часоў навучання ў Маскоўскай кансерватарыі, калі яны разам жылі ў інтэрагане. Таму намя чача здзіўляюцца, што гэта ўжо другі прыезд да нас мастэра за апошнія чатыры месяцы.

Зранку таго ж дня ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі прайшлі чатыры майстар-класы з найлепшымі музыкантамі "Салістаў Масквы" — па ігры на ўсіх струнных смыховых інструментах. А ўдзень адбылася творчая сустрэча з самім Ю. Башметам, што таксама "змадулявала" ў імпрывізаваны майстар-клас з давамо студэнткамі. Сустрэчка правяла малады дацэнт Акадэміі, аальтэстака Паліна Чарнеўская, якая канцэртае, — лаўрэат міжнароднага конкурсу з давамо студэнткамі. Сустрэчка правяла малады дацэнт Акадэміі, аальтэстака Паліна Чарнеўская, якая канцэртае, — лаўрэат міжнароднага конкурсу з давамо студэнткамі. Сустрэчка правяла малады дацэнт Акадэміі, аальтэстака Паліна Чарнеўская, якая канцэртае, — лаўрэат міжнароднага конкурсу з давамо студэнткамі.

Давіцца будзем казачь акрыта. Для калекцыянараў да конкурсу, што праходзіў у Кіеве да 100-годдзя Леніна, і ратум унімю, што алыт — нават больш малюўчыні ў вывучэнні чалавечых станаў, чым скрыпка!" "Імяніне да паспеху — добрая справа, а зайздрыць — смерць, бо калі Бог адарыў гарасці больш, чым іншых, дык трэба размаўляць на гэты конт з самім Богам!" "Канцэрт добра талы, калі ён набывае статус генеральнай рэцэпцыі, бо неспрэчна выступленне — гэта не вынік, а далейшы прагн творчага працэсу".

Дададзі, што творчыя сувязі дзюваж краін у галіне таі жа музыкі не абмяжоўваюцца згаданымі Днямі духоўнай культуры. У панядзелак у нашым оперным тэатры абудзецца даўно запланаваны канцэрт Ансамбля скрыпачоў Вялікага тэатра Расіі. А 25—29 кастрычніка ў Маскве пройдуць чатыры паказы двух нашых спектакляў: оперы Уладзіміра Солтана "Дзікае паліванне караля Стаха" ў тэатры Ганьны Маторнай і балета "Шчаўкунок" у версіі Валодзіна Елізарава.

Данііл ШЫКА, Надзея БУНЦЭВІЧ, Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Прынцыповая думка Ні за якія там пчэзнькі!

Пакуль будзем хваліць ад маштабных палітычных і не толькі падзей і заву чаровы раз абноўно свет, Беларусь застаецца астраўком стабільнасці ў бурнай стымі супярэчнасці і канфліктаў. Выбух газавароваў, мабілізацыя, пагрозы прымянення ядзернай зброі — вядома, мы не можам шлхам заставіць ўбачу, але вельмі многія на Захадзе зацікаваны ў тым, каб наўмысна разбурыць наш свет. Ёсць такія пагрозы. Ёсць такое вількае жаданне ў пакрытанаванай за мажой "пятай калона". І ўсё часцей уладчыкі ўлады з дапамогай фэйкаў аб тым, што Беларусь рыхтуе напад на Украіну, фарміруюць вобраз ворага-беларуса. Аднак кіраўнік нашай дзяржавы дакладна заявіў: "Беларусы ніколі ў сваёй гісторыі ні на каго не нападлі. Ні дзяа каго бы не вайлі крыніцы пагрозы. Так будзе і надалей".

Некаторыя, працягваючы аб "астраўку стабільнасці", могуць саркастычна выслакацца, як і пасля слоў Аляксандра Лукашэнкі: "Разам можам выратаваць гэты шматок зямлі, і нашы дзеі зможуць пасля нас жыць сваім розумам на сваёй зямлі". Бо для іх гадоўнае не ўчытацца, удамуцца ў эніс, а шматку ўсціся: "Вось Беларусь — гэты шматок!" Так, і прамаць, астравок... Найбольш свядома закатаюць вочы, грэблява фіркашоць. Але гэта не проста нейкі сродак вырашэння, а сапраўдна ааізна ступацыі, калі для палітычных гульцоў сусветнага маштабу бы нешта аызначана, што не трэба нават уключачь ва ўмовы для прыняцця важных рашэнняў. Аднак некаторыя з "цэнтра прыняцця рашэнняў" не лічаць ганебным арганізаваць і паспрабаваць пракуршыць у нас "каляровую рэвалюцыю", а пасля яе правалі і ўвесці санкцыі. У таі жа час іншыя наладжваюць эканамічныя і культурныя супрацоўніцтва, паатрымуляючы нашы невядзіку Беларусь у цяжкія часы. І тут Прэзідэнт сапраўды мае рацыю: яна хоць і малая, але гэтая зямля наша, і мы яе ніколі і нікому не аддадзім. Ні за якія пчэзнькі, ні за якія абіяжанні, нягледзячы на пагрозы і ціск. І з гэтай пазіцыяй лічачы, яна выклікае павагу сваёй стабільнасцю!

Давіцца будзем казачь акрыта. Для калекцыянараў да конкурсу, што праходзіў у Кіеве да 100-годдзя Леніна, і ратум унімю, што алыт — нават больш малюўчыні ў вывучэнні чалавечых станаў, чым скрыпка!" "Імяніне да паспеху — добрая справа, а зайздрыць — смерць, бо калі Бог адарыў гарасці больш, чым іншых, дык трэба размаўляць на гэты конт з самім Богам!" "Канцэрт добра талы, калі ён набывае статус генеральнай рэцэпцыі, бо неспрэчна выступленне — гэта не вынік, а далейшы прагн творчага працэсу".

Дададзі, што творчыя сувязі дзюваж краін у галіне таі жа музыкі не абмяжоўваюцца згаданымі Днямі духоўнай культуры. У панядзелак у нашым оперным тэатры абудзецца даўно запланаваны канцэрт Ансамбля скрыпачоў Вялікага тэатра Расіі. А 25—29 кастрычніка ў Маскве пройдуць чатыры паказы двух нашых спектакляў: оперы Уладзіміра Солтана "Дзікае паліванне караля Стаха" ў тэатры Ганьны Маторнай і балета "Шчаўкунок" у версіі Валодзіна Елізарава.

Хачу сказаць, як у нас. Такім "праваабаронцаў" абсалюта не пачынае, што ў Мінску будзе адбыцца VII Фэстываль дакументальнага кіно краін СНД "Еўрапейскі ДОС" у кароткаму праграму якога ўвайшлі 32 дакументальныя фільмы з 12 краін. Ім усё роўна, што ўдзельнікі фестываля думваюць аб аб'ектыўнасці журналістыкі ў эпоху інфармацыйных войнаў, аб захаванні гістарычнай памяці, супрацьдзейнічэнняў. Яны не зацікаваны ў правядзенні XXVIII Мінскага міжнароднага кінафэстываля "Лістапад", які б'е рэкорды па колькасці падрыхаваных заявак, якіх з 89 краін наступіла больш за тысячу.

Падобная падзея на нашым "шматку зямлі" для змагароў няважна, бо з іх боку новыя гаспадары не запрасяюць праісціся па чарговай даможы, не дадуць дазволу сфоткацца разам, не выпішчюць прамоўю... Мы ведаем, сябра, што чарговая дарожка — гэта не адзіны шлях развіцця. Перад намі шмат дарог, але мы іздём сваёй — дарогай незалежнай Беларусі.

Аляксандр КРАГЕЛЬ

Прызначэнні, падзеі, планы, фэсты

Чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатолія Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і ааделу міністраства адбылася 11 кастрычніка. Дзюважымі сродкам відэасувязі, уздел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Адбылося прадстаўленне калектыву новага начальніка ааделу кадравай работы і дзяржаўных узаагарадо Волды Германовіч. Працоўную дзейнасць яна пачынала як наставнік геаграфіі, пазней працавала гадоўным спецыялістам і начальнікам ааделу па справах моладзі і арганізацыйнай-кадравай работы Адміністрацыі Цэнтральнага раёна Мінска,

намеснікам дырэктара Цэнтра павышэння кваліфікацыі кіруючых работнікаў і спецыялістаў, старэйшай Фрунзенскага раёнага аб'яднанага арганізацыйна-прафсаюваў Мінска. Апошнім часам Волга Германовіч была начальнікам ааделу арганізацыйнай-прававой і кадравай работы камітэта па адукацыі Мінскага гардскага выканаўчага камітэта. З 13 па 15 кастрычніка ў Рэспубліцы Беларусь адбылася Другі Дні духоўнай культуры Расійскай Федэрацыі. З 26 па 28 кастрычніка ў Магілёве прайдзе Міжнародны фестываль анімацыйных фільмаў "АнімаСўжа-2022", у рамках якога ладзіцца тры конкурсы: анімацыйных фільмаў, дзіцячай анімацыйнай творчасці і дзі-

цячай вывучэннай і дэкартаўна-прыкладнай творчасці. Для ўзделу ў фестываль заўвядена сто семдзесят чатыры фільмы з сарака чатырох краін свету.

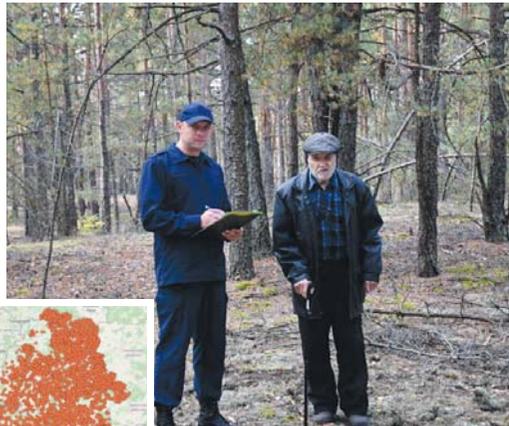
Уздымалася пытанне нарматыўна-прававага рэгулявання на фарміраванні Рэатра выканаўчых і калектываў мастацкай творчасці і творчых работнікаў, якія ажыццяўляюць распрацоўку і рэалізацыю сінарыяў і мастацкага афармлення культурна-відэавішых мерапрыемстваў, якія маюць права ажыццяўляць творчую дзейнасць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

Міркуецца, што выдленне Рэатра будзе рэгулявана пастаяновай Савета Міністраў, якой будучь вызначаны катэгорыі выканаўцаў, што падлягаюць альбо не падлягаюць уключэнню ў гэты дакумент. Фарміраванне Рэатра будзе ўпраўленаў культуры абласных выканаўчых камітэтаў, куды заўвучнік выраць звартацца для ўключэння, пасля чаго пакет дакументаў разгледзіць на мастацкім саветае пры ўпраўленні культуры, а яго заключэнне накіруюць у Міністэрства культуры.

Генеральны пракурор Андрэй Швед (другі справа) на раскопках у Бешанковіцкім раёне

Падчас агляду месца магчымага пахавання ахвяр генацыду

Карта вёсак, знішчаных карнікамі

Наш адказ на перапісванне гісторыі

Больш за год Генеральная пракуратура расследуе крмінальную справу па факце генацыду беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Атрыманні доказы дазваляюць сцвярджаць, што маштабы трагедыі значна большыя, чым меркавалася раней. Якія факты ўдалося ўсталяваць і як захоўваюць памяць пра гэтыя падзеі?

Здавалася б, колькі сведчанніў вайны сабрана і вывучана за амаль восем мірных дзесяцігоддзяў. Расследаванне наісьціх значнасцю пачалося ніччэ да пераможнага завяршэння Вялікай Айчыннай, і пазней не спыняліся пошукі навуковаў-гісторыкаў і майстроў дакументальнай літаратуры. Прыгадаем славуную кнігу “Я з вогненнай вёскі...” са сведчанніў тых, хто перажыў знішчэнне сваё паселішчаў, забыццям родных і зямлёк.

Атрыманні падчас даследавання даныя ўключаны ў кнігу “Гэнацыд беларускага народа” пад агульнай рэдакцыяй Генеральнага пракурора Андрэя Шведа. Выданне распавядае пра злычынствы захопнікаў, ахвяр сярод мірнага насельніцтва і ўвекавечанне памяці загінулых

НОВЫЯ ПУНКТЫ НА ГІСТАРЫЧНАЙ КАРЦЕ

Падчас апытанняў і вывучэння архіўных дакументаў супрацоўнікі пракуратуры атрымалі звесткі пра поўнае або частковае знішчэнне больш чым 260 раіў няўлічаных населеных пунктаў. У гэтым пераліку — Салтанішкі ў Воранаўскім раёне. Як распавялі мясцовыя жыхары, у лістападзе 1943 года нямецка-фашысцкія захопнікі спалілі вёску праз тое, што жыхары дапамагалі партызанам і хавалі ў сябе яўрэяў, якім пагражала смерць. Вясковым удалося схавання ў лесе, а пазней абудоваць сваё паселішча.

Яшчэ раней стала вядома пра тры хутары ў Ляхавіцкім раёне, знішчаныя нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Новыя факты генацыду адкрыліся дзякуючы неабыхаваму чалавеку. Ён давадуся пра трагедыю сакавіка 1944 года ад свайго дзядулі. Сведка тых падзей распавядаў, што за дапамогу партызанам карнікі расстралялі жыхароў, а іх дамы спалілі.

НЕВЯДОМЫЯ МАГІЛЫ

З апоўдню мясцовых жыхароў і архіўных дакументаў супрацоўнікі пракуратуры даведліся пра мінства раней невядомых пахаванняў. Адно з такіх выявілі ў лесе каля вёск Слабада і Борнікі Бешанковіцкага раёна. На яго навелі бешанковіцкія грамадзян і дакументальныя крыніцы, у тым ліку матэрыялы з Дзяржаўнага архіва Расійскай Федэрацыі. Пошукікаві паялілі з зямлі астанкі не менш чым 80 асоб, большасць з іх — жанчыны і дзеці. Таксама ў пахаванні знайшліся фрагменты абутку, гузікі, фрагменты расчэсак, патроны і г.д.н., некаторыя з якіх прамакарываны эмблемай СС.

Невядомую раней магілу мірных жыхароў, расстраляных у сакавіку 1943 года, выявіла пракуратура Маладзечнага раёна каля вёскі Асава. Звесткі ўдалося атрымаць пры вывучэнні архіўнай справы абласнога ўпраўлення КДБ. Як сведчаць матэрыялы, адзін з фігурантаў выявіў у сваім хатне некалькі сямей, якія хаваліся ад захопнікаў, і паведаміў пра іх акупанцыйным уладам. Прыбыўшы, карнікі расстралялі людзей, а іх целы закапалі недалёка ад месца зойбствы. Паламавалі гэты факт і паказанні сведкі. Мужчына патлумачыў, што бачыў рэстаўрацыю грмадзян і добра запомніў месца пахавання іх падлогава дрэва побач з гаспадарчым пабудовай, паказаві яго падчас агляду мясцовасці. Па ініцыятыве пракурора выяўленае пахаванне ўключана ў план пошукавых работ.

Адна з самых новых знаходак пракуратуры — групава пахаванні мірных грамадзян каля вёскі Бастынь Лунінскага раёна. Там спачалі мясцовыя жыхары, расстраляныя акупантамі ў першыя месяцы Вялікай Айчыннай вайны, а таксама пры аслуджэнні ў 1944 годзе. Пракуратура работнікі атрымалі інфармацыю ад педагогаў мясцовай школы. Дзяржстар Геннадз Вячорка, кіраўнік ваенна-патрыятычнага выхавання Сяргей Бурда і настаўнік гісторыі Вера Мельнец, даведваю

шыся пра расследаванне крмінальнай справы, апыталі мясцовае насельніцтва. Двое жыхароў вёскі прыгадалі страшны факт ваенных гадоў і паказалі магчымае месца пахавання. Па ініцыятыве пракурора там мусіць правесці пошукікавыя работы.

Расследаванне на Лунінеччыне — гэта не адзіны прыклад, як у выяўленні новых фактаў пра генацыд дапамагаюць апантанія гісторыі людзі, неабыхавыя да завадання памяці. І далучыцца да справы можа любы ахвотны. У пракуратуры прамаюць дакументы, звесткі і іншую інфармацыю пра дзеянні нямецкіх акупанцыйных улад і іх дапагатычы на знішчэнні грамадзянскага насельніцтва Беларусі і іншых фактах генацыду.

КАБ ТРАГЕДЫЯ НЕ ПАўТАРЫЛАСЯ

Як адзначаюць у Генеральнай пракуратуры, расследаванне служыць ажыццэўленню антыфашысцкага прыпынку “Ніколі зноў!”. І каб гэтая фраза была не проста лозунгам, а прынтцам, які сапраўды працуе, важна не толькі ўстанавіць страшныя факты, але данесці іх шырокай аудыторыі, а таксама асэнсаваць у масштатве. Праца ў гэтым кірунку выдзецца. Да прыкладу, Міністэрства культуры пры падтрымцы Генеральнай пракуратуры ладзіць конкурсы эскізных праектаў памятнага знака ахвярам генацыду. Арганізатары спецыяльна адушчаць найбольш выразнае вобразнае рашэнне, якое адлюструе трагедыю падзей Вялікай Айчыннай вайны і стане ўнікальным сімвалам памяці. Акрамя мастацкай вартасці, аўтарам неабходна паказаць імя пра гістарычную дакладнасць. З гэтым творцам дапаможа адмысловае дзелка, падтрыманая пракуратурай.

Тэма генацыду беларускага народа зноўдэ аслуджванне і ў іншых відах мастацтва. Нацыянальна кінастудыя “Беларусьфільм” і Генеральная пракуратура плануюць супрацоўнічаць у асвятленні падзей Вялікай Айчыннай вайны. Пачатак спольнай працы паклаў візіт Генеральнага пракурора Андрэя Шведа на “Беларусьфільм” і сустрэча з міністрам культуры Анатоліем Маркевічам і генеральным дырэктарам кінастудыі Уладзімірам Карач-Фіскім.

Данііл ШЫКА
Фота Генеральнай пракуратуры Рэспублікі Беларусь

Руіны Белага палаца

Цагліны ў цытадэлі Памяці

10 кастрычніка адбылося пасаджэнне Рэспубліканскай навукова-метадычнай рады па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь, на якім, між іншым, было разгледжанае пытанне надання статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці міжнароднай значнасці катэгорыі “1” незвычайным музейным прадметам — фрагментам сцен Брэсцкай крэпасці з надпісамі, нанесенымі яе абаронцамі ў чэрвені 1941 года.

Белы палац у 1941 годзе

Цагліны з надпісам “Умираем не срамя”

Брэсцкая крэпасць у 1947 годзе

Фрагмент сцяны Брэсцкай крэпасці з надпісам “1941 год 26-го июня нас было трое нам было трудно но мы не паги дуем и умираем как герои”

Крыку былі за восем-дзесят гадоў таму Брэсцкая крэпасць адной з першых устала на шляху наісьціх захопнікаў. Пасля Вялікай Айчыннай вайны цытадэль ад Бугам зробілася вядомай ва ўсім свеце дзякуючы мужнасці яе гарнізона, прадманастраваня падчас абароны ў чэрвені і ліпені 1941 года. Да нашых дзён дайшло некалькі надпісаў, якія ў апошнія хвіліны жацця пакідалі на сценах казематаў абароны крэпасці.

“Я умираю, но не сдаюсь! Прощай, Родина, 20/VI/41” і “Нас было трое москвичей — Иванов, Степанчик и Яковлев, которые обороняли эту церковь, и мы дали клятву — не уйдём отсюда, 1941 год, июль”. У Цэнтральным паркіраванні музея Федэральнай службы біспекі Расіі захоўваюцца надпісы: “Нас было пятеро Селов, Гротов И., Боголюбов, Михайлов, Селиванов. Мы приняли первый бой 22.6.1941 г. 3.15. Умерь, но не уйдём!”, знойдзены ўлетку 1952 года ў раёне паўднёва-заходняй форты Брэсцкай крэпасці.

СВЕДЧАННІ ПОДЗВІГУ

Першы надпіс, які захоўваецца ў Беларусі, знаходзіцца ў Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Ён паведаміла: “1941 год 26-го июня нас было трое нам было трудно но мы не паги дуем и умираем как герои”. Ён быў выяўлены ў 1949 годзе на сцяне казармы каля Цярэспальскай брамы. На тэрыторыі Цярэспальскага ўмацавання перад пачаткам вайны знаходзіліся ваеннааслужаччыя курсы шэфараў Беларускай паркіраванні акругі, транспартнай роты, сапёрнага ўзвода, удзельнікі збору кавалерыстаў, паркіраванні 9-й пагранаставы і 3-й камендатуры Брэсцкага пагранічча.

ПРАЗ СТАГОДДЗІ

Руіны Белага палаца знаходзіцца ва ўсходняй частцы Цэнтральнага вострава Брэсцкай крэпасці. Гэта фрагменты аднаго злічаных будынкаў XVIII стагоддзя, якія захаваліся пасля разбурання старога Берасця паркіраванні акругі, транспартнай роты, сапёрнага ўзвода, удзельнікі збору кавалерыстаў, паркіраванні 9-й пагранаставы і 3-й камендатуры Брэсцкага пагранічча.

Другі надпіс, “Умираем не срамя!”, экспануецца ў Музеі абароны Брэсцкай крэпасці. Яго ашукалі ў 1958 годзе ў палаце Белага палаца цытадэлі ваяўніц з астанкамі сарака расійскіх байцоў і камандзіраў, якіх асабістымі рэчамі, зброй, стралянымі гільзамі і станковым кулямётам сістэмы “Максім”. Да ваіны тут размяшчаліся падраздзяленні 75-га асобнага разведвальнага батальёна 6-й Ардынскай Чырвонасцяжнай стралковай дывізіі 4-й Арміі Заходняй асобай ваеннай акругі.

ШЛЯХ ДА ўШАНАВАННЯ

Акурат ля руін Белага палаца знаходзіцца ўваход у Музей абароны Брэсцкай крэпасці. Шлях да мемарыяльнага комплексу, які пачалі ствараць у 1968 годзе. На ўрачыстым адкрыцці мемарыяла, што адбылося 25 верасня 1971 года, у якасці ганаровых гасцей прысутнічалі ўдзельнікі абароны крэпасці і члены сем’яў палеглых абаронцаў, а першы сакратар Цэнтральнага камітэта Камуністычнага партыі Беларусі Пётр Маішэраў запытаў Вечны агонь.

СУЧАСНАСЦЬ І ПЕРСПЕКЫВЫ

Ушанаванне памяці аб подзвігу абаронцаў Брэсцкай крэпасці працягваецца і ў незалежнай Беларусі. З 1997 па 2011 год доўжылася маштабная капітальнае рэстаўрацыя аб’ектаў мемарыяльнага комплексу, а апошніе дзесяцігоддзі адзначалася істотным пашырэннем музейнай працы. У 2014 годзе ў паўднёва-ўсходняй частцы абароны, а ў сярэдзіне 1960-х, калі ў выніку вайнаўзнік пошукікавы і даследчыцкай работы пісьматворца Сяргея Смірнова цытадэль атрымала званне “Крэпасць-Герой”, да яе муроў паставіліся з належнай павагай — яны ўвайшлі ў склад мемарыяльнага комплексу, які пачалі ствараць у 1968 годзе. На ўрачыстым адкрыцці мемарыяла, што адбылося 25 верасня 1971 года, у якасці ганаровых гасцей прысутнічалі ўдзельнікі абароны крэпасці і члены сем’яў палеглых абаронцаў, а першы сакратар Цэнтральнага камітэта Камуністычнага партыі Беларусі Пётр Маішэраў запытаў Вечны агонь.

Антон РУДАК
Фота з прэзентацыі для пасаджэння рады

Шастаковіч па-беларуску

Днямі завяршыўся VI Міжнародны фестываль “У Шэметава ў Шастаковічу”. Наша размова – з яго мастацкім кіраўніком, сусветна знакамітым оперным барытонам, заснавальнікам французскага нотнага выдавецтва A.Édition Аркадзем Валадосем.

— Аркадзь Лявонцэвіч, як у вас узнікла ідэя такога фестываля? Канечне, вы родом са Слонімскага раёна, але даўно ажаніліся з французжанкай і пераехалі да яе. На радзіму, вядома, не забываецеся: былі ў нас з гастролямі, спявалі ў Валікім тэатры, за папулярнасьцю айчынай культуры ў замежжы ўзнагароджаны медалём Францыска Скарыны. Але арганізаваш у Беларусі італіі фестываль — справа надта клопатлівая.

— Дык у мяне ж ёсць памочнікі, і вельмі добрыя! Цяпер цудоўным асістэнтам стала Ілона Юрэвіч, якая сёлета ўзначаліла Аркамітэт. Яна мае вялікі досвед арганізацыі культурных мерапрыемстваў, была прадстаўніком Беларусі ў ЮНЕСКА. Дапамога ёсць і таму, што фестываль уключаны ў план работы Мінаблвыканкама. Тая ж Музычная кагіла “Санорус”, якая ў свой час узнікла як прафэсійны творчы калектыв Мінскай вобласці, стала адным з пастаянных удзельнікаў форуму. Але склад калектыву, сканцэнтраваны вакол хору і камернага аркестра, не дазваляе выконваць, да прыкладу, сімфоніі Шастаковіча. На мом даку, фестываль павінен стаць па статусе не тое што рэспубліканскі — міжнародным. І гэта не толькі наша меркаванне, так лічыць усе, хто спрашчаўся да форуму за гады яго існавання. Там больш што замежныя удзельнікі на ім ужо былі, і неаднойчы. Самым магутным, як мне ўявілася, быў фестываль 2018 года. Далейшаму разгортванню перашкоджаў пандэмія. Але цяпер усё па троху наладжваецца. Сёлета да Мінска і аграгарадка Нарач, дзе канцэрты праводзіліся і раней, далучыцца Маладзечна. І вельмі ўдала! Там выступіць “Санорус” пад кіраўніцтвам дырыжора Вячаслава Ларына. І выкладчыкі музычнага каледжа імя Аліксандра, дзе праходзіў канцэрт, падрыхтавалі і яшчэ лекцыю пра Шастаковіча, прычым з дэманстрацыяй відэамагнэтрыяў.

— Як складанне праграму? На што найперш арыентавацца? — Завульжжыюцца адрывіш ішошці новае. Гэта могуць быць не толькі выданні напісанага твору, але і не самія распаўсюджаная класіка. Наша ўваўленне пра мастацтва даволі абмежавана, і гэтыя рамкі трэба ўвесь час рассяўваць, пашыраць. Я слухаю ўвесь час самай рознай музыкі, адназначна да сябе тыя творы, да якіх хацелася б вярнуцца — у выдавецкай дзейнасці, у канцэртна-фестывальнай, бо гэтыя дзве сферы насамерэ шчыльна звязаны паміж сабой. Вельмі хочацца выдасць “Рэквіем” Восіпа Казлоўскага — беларуска-расійскага творцы, імя якога ўсё яшчэ несправядліва застаецца на другім плане. А між іншым, гэты кампазітар беларускага паходжання зрабуў вельмі многа ўнёсак у музычную культуру не толькі краіны.

— У краіне “Светлаг” неж бачыла ваша выданне Другога струннага квартэта Дзімтрыя Смольскага.

— Ды там сугална паліца выдалзеных мной нот! А з гэтым зным беларускім кампазітарам я быў добра знаёмы, калісьці мы нават разам вучыліся, дый потым не губляў сувязі да самай яго смерці. Яго музыка — сапраўднае скарбніца набыццельна мастацтва, яе трэба як мага больш шырока папулярызаваць, і не толькі на радзіме Дзімтрыя Браніслававіча.

— Чым вы, даражы, і займаецеся, бо неаднойчы арганізавалі гастролі нашых калектываў у Еўропе, дзе гучалі ў тым ліку яго творы.

— І гучалі на біс, з невягераговым поспехам! Памытаю 24 аркестраўна канцэрты за дырыжорам Міхаілам Казімірам — ажно па тым на дзень. Гучалі творы Моцарта, Шуберта, а на біс студыйскі квартэт выконваў Смольскага. Публіка была ў захваленні! Цяпер хачу выдасць абелаве яго фартэпіянальныя санаты. Завладася б Дзімтрыі Смольскі вядомы найперш як буйны сімфаніст. А гэтыя санаты — сапраўдныя перліны, што дадаюць у яго творчасць нейкія новыя

тэмавіна, гаварыў з ім, але талы не ведаў, што знаходзіцца побач з геніем. Не дадумайся нават аўтограф папрасіць ці тым больш сфатаграфаваша, як гэта стала модна цяпер. Маўляў, хто ж такі? Камарык побач з ім. Я лну яго самым буйным кампазітарам XX стагоддзя. Пры ўсім нашым плетэне да гэтага творцы мы усё роўна пакуль не да канца асваілі яго ролю ў развіцці музычнага мастацтва — не толькі савецкага, але і ўсяго сусветнага.

— Я так разумею, на наступных фестывалах, акрамя як да творца Шастаковіча, вы звернецеся да партытур прынамсі Гайдна, Гендэля, Вівальды, Шуберта...

— Вядома, на фестывалі “У Шэметава...” выконваецца музыка розных эпох. Я размаўляў з удавой Шастаковіча, яна ўхваляла такі падыход. У Германіі нежк праходзіў фестываль імя Шастаковіча — увогуле без адзінай ноты гэтага кампазітара. Шастаковіч ніколі не замыкаўся на ўласнай творчасці, пры ўсёй сваёй засяроджанасці і сабранасці быў адкрыты свету, выдатна ведаў класіку ўсіх стыльвых кірункаў. Наш фестываль адлюстроўвае гэта — і адначасова дапамагае ўсвядоміць месца самога Шастаковіча ў гістарычным разгортванні музычнага мастацтва.

— Як складанне праграму? На што найперш арыентавацца?

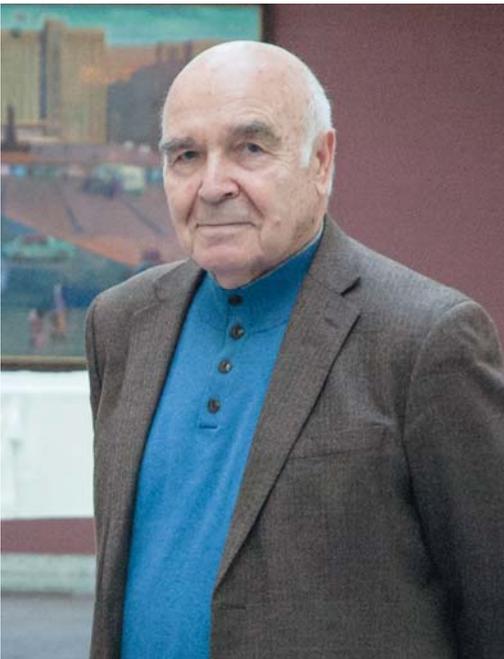
— Завульжжыюцца адрывіш ішошці новае. Гэта могуць быць не толькі выданні напісанага твору, але і не самія распаўсюджаная класіка. Наша ўваўленне пра мастацтва даволі абмежавана, і гэтыя рамкі трэба ўвесь час рассяўваць, пашыраць. Я слухаю ўвесь час самай рознай музыкі, адназначна да сябе тыя творы, да якіх хацелася б вярнуцца — у выдавецкай дзейнасці, у канцэртна-фестывальнай, бо гэтыя дзве сферы насамерэ шчыльна звязаны паміж сабой. Вельмі хочацца выдасць “Рэквіем” Восіпа Казлоўскага — беларуска-расійскага творцы, імя якога ўсё яшчэ несправядліва застаецца на другім плане. А між іншым, гэты кампазітар беларускага паходжання зрабуў вельмі многа ўнёсак у музычную культуру не толькі краіны.

— У краіне “Светлаг” неж бачыла ваша выданне Другога струннага квартэта Дзімтрыя Смольскага.

— Ды там сугална паліца выдалзеных мной нот! А з гэтым зным беларускім кампазітарам я быў добра знаёмы, калісьці мы нават разам вучыліся, дый потым не губляў сувязі да самай яго смерці. Яго музыка — сапраўднае скарбніца набыццельна мастацтва, яе трэба як мага больш шырока папулярызаваць, і не толькі на радзіме Дзімтрыя Браніслававіча.

— Чым вы, даражы, і займаецеся, бо неаднойчы арганізавалі гастролі нашых калектываў у Еўропе, дзе гучалі ў тым ліку яго творы.

— І гучалі на біс, з невягераговым поспехам! Памытаю 24 аркестраўна канцэрты за дырыжорам Міхаілам Казімірам — ажно па тым на дзень. Гучалі творы Моцарта, Шуберта, а на біс студыйскі квартэт выконваў Смольскага. Публіка была ў захваленні! Цяпер хачу выдасць абелаве яго фартэпіянальныя санаты. Завладася б Дзімтрыі Смольскі вядомы найперш як буйны сімфаніст. А гэтыя санаты — сапраўдныя перліны, што дадаюць у яго творчасць нейкія новыя

Аркадзь Лявонцэвіч Валадось нарадзіўся 1 сакавіка 1943 года ў вёсцы Какошчыцы Слонімскага раёна.

Вучыўся ў Беларускай, потым — у Ленінградскай дзяржаўных кансерваторыях, стажыраваўся ў знакамітым італьянскім тэатры La Scala, як оперны барытон гастралюваў па ўсім свеце, выкладаў у кансерваторыі Нансі (Францыя). Заснаваў асацыяцыю “Абмен: Францыя – Беларусь”, скіраваную на супрацоўніцтва ў галіне культуры, быў ініцыятарам і арганізатарам многіх гастрольяў, прэзентацыяў і іншых мерапрыемстваў, што папулярызуюць беларускае мастацтва ў замежжы. Уладальнік медаля Францыска Скарыны. Сын Аркадзь — сусветна вядомы піяніст, які жыве ў Іспаніі і таксама наведвае Беларусь з выступленямі і майстар-класамі.

Надзед БУНЦЭВІЧ Фота Тацыяны МАТУСЕВІЧ

У чаканні хітоў “Лістапада”

Сапраўдныя каштоўнасці

Менш за месяц засталася да адкрыцця XXVIII Мінскага міжнароднага кінафестываля “Лістапад”. Сёння ён з’яўляецца адным з найбуйнейшых фестываляў, які збірае і паказвае лепшыя сусветныя прэм’еры. Але ці так было заўсёды? І чаго чакаюць ад “Лістапада” глядачы?

МІКІТА, 23 ГАДЫ, РЭДАКТАР:

— “Лістапад” — найбуйнейшы ў краіне кінафестываль, гэткае, з дазволу скажаць, беларускае Берлінале, што, між іншым, недалёка ад праўдзі. Прынамсі, яшчэ нядаўна “Лістапад”, нароўні з гадоўнага фестывальнага трыяда (Кань, Венецыя, Берлін), уваходзіў у паўсоцены спіс кінагаляды, якія мелі адрэальнасьцю Міжнароднай федэрацыі асацыяцыяў кінапрадзюсераў (FIAPF). Арыенцірамі да яго выступалі фестывалі ў Лакана, Карлывах, Варшае. Апошнім часам сітуацыя памянялася, і новым арыенцірам “Лістапада” мусіць стаць усход. Спалдаўся, што арганізатары вольмуць ад тамтэйшых калег толькі самае лепшае.

Безумоўна, падзея гэтая для краіны вельмі важная. Знакаміта “дзіўжука”, якая заўсёды суправалжала фестываль, ажыцвяляе нашу даволі аморфную, як па міравых мерках, кінаусульнянасць, спрадажае новыя сэнсы. Да таго ж у рамках фестываля на базе “Беларусьфільма” разгортваецца індустрыяльная платформа, дзе ахвочныя зніць уласнае кіно могуць прэзентаваць свае прапаўжыкі і нават атрымаць фінансаванне. Ужо не кажуць пра тое, што міжкультурны абмен спраўляе адбываецца на развіцці ўсіх культур, якія ў ім удзельнічаюць.

— Я добра знаёмы з многімі цудоўнымі музыкантамі, магчыма, вы бы запрашэлі іх у Беларусь. Між іншым, бліскучыя гітэроўны прыязджалі на гэты форум і раней. Фестываль “У Шэметава ў Шастаковічу” хочацца пашыраць, праводзіць тут інашы цікавыя імпрэзы. У нас столькі помнікў дэўнаіна, асцяўна вядошца іх адрэаўжэнне. Насівае сці палат, Мірскі замак, шматлікія касцёлы з шчыкоўнай аўтэкаўтай. Канцэрты на многіх такіх пльювюках ужо лаяўна, але пакуль усюго гэтага замаца, хацелася б, каб такіх наступленіяў па ўсёй краіне было больш. Таму будзе адштурхноўвацца ад рэальнасці — і па троху рушыць наперад. Для плённага далейшага развіцця фестываля неабходна зашчыўленасць з боку як музыкантаў і творчых калектываў, так і афішыйных дзяржаўных структур. Мы вывучаем усе магчымасці, але патрабуецца і фінансаванне, і спонсарская дапамога. Думаю, пры жаданні ўсё атрымаецца.

таю цяпер, які быў фільм, але, вядома, ён прыйшоўся мне даспадоба, бо з таго часу, вось ужо шэць гадоў, я не прапускаю ніводнага фестываля. Моцны ўражанні заўсёды дараўлі беларускія праграмы і прэм’еры замежных фестывальных хітоў. Уласна, дзеля іх “Лістапад” і наведваў.

Наўрэна, і гэтым разам паду. Але чаго чакаць ад хуткага кінапрагледу, пакуль не ведаю. Прывычаўся пераходзіць на кіно пра фільм нічога не дазнавацца, няхай будзе сюрырыз.

МАРЫНА, 27 ГАДОЎ, МЕНЕДЖАР ПРАКТАЎ:

— “Лістапад” мае вялікае значэнне для нашай краіны. Яго заснавалі яшчэ ў 90-я гады. І першая каманда — гэта былі людзі, якія сапраўды жылі кіно і гарэлі справай. Яны сачылі за сусветнымі фестывальмі і паказамі, стараліся прывозіць карціны з розных краін у Беларусь, развіццё культуры нашага кіно, дапамагаў атрымаць веды ў гэтай галіне беларусам.

З мнульш гадоў запомніліся ражысёры Барыс Хлебнік і яго карціна “Арытыя”, Ян Комас “Цела Божае”, Ларс Форт Трыер, Гаспар Ноэ.

Спалдаўся, што сёлета на фестывалі таксама будуць цікавыя карціны з розных куткоў свету. Гэта важна, каб разумець, чым жывуць ражысёры ў іншых краінах і што ў іх у парадку дзін.

ВЯЛЯЧІНА, 23 ГАДЫ, БАРЫСТА:

— “Лістапад” — вельмі цікавая і нават атрымаць фінансаванне. Ужо не кажуць пра тое, што міжкультурны абмен спраўляе адбываецца на развіцці ўсіх культур, якія ў ім удзельнічаюць.

пра гэты фестываль — “Лістапад”: праз 20 гадоў” Людмілы Саньковай.

Упершыню я наведвала фестываль у студэнцтве. Прагледзла некалькі фільмаў, але зараз не згадаю назвы. Мне спадабалася. Яркія ўражанні. Але ці пайду сёлета, пакуль не вырашала.

Доўгі час гэты фестываль быў “адзіны ў сваім родзе”, пазней, здаецца, стаў змяніць абароты ў папулярнасці.

Але “Лістапад” неабходны, каб мовай кіно і вуснамі ражысёраў расказаць пра Беларусь, беларусаў і беларускае кіно. Гэта на самай справе адна з найскравейшых і знакавых падзей, якой можна ганарыцца.

АНАСТАСІЯ, 34 ГАДЫ, ФАТАГРАФ:

— “Лістапад” мне вельмі падабаецца. Праходзіць штогод, хая пачаў сваю дзейнасць даўно. На ім прагледзіліся карціны розных краін, якія можна ўбачыць толькі на гэтым фестывалі.

Думаю, гэтае мерапрыемства дапамагае развіццю кіно ў нашай краіне. У людзей з’яўляецца магчымасць паглядзець “іншыя” фільмы, непрактажнага тыпу.

Мяне вабіць “Лістапад” сваёй унікальнасцю. Часіаком там паказваюць карціны з глыбокім сэнсам, закранаюць такія складаныя тэмы, як рабства, гвалт і г. д.

Дакладных назваў фільмаў, якія я глядзела, не згадаю. Аднак скажу, што ўсе яны вельмі ўразлілі ў мой час.

Хачела б і сёлета складзіць на паказы, каб атрымацца. Спалдаўся, што і далей фестываль будзе існаваць, даражыць сваім глядачам яркія эмоцыі і новыя веды ў свеце кіно.

Апытанне правяла Ганна САКАЛОВА

Пад такім логатипам пройдзе XXVIII Мінскі міжнародны кінафестываль “Лістапад”. Сёлета колькасць заявак на фестываль б’е ўсё рэкорды: 1 360 работ з 89 краін свету! Для параўнання: у 2021 годзе было пададзена 273 заяўкі. Традыцыйна адкрыццё і закрыццё “Лістапада” прайдуць у сталічным кінацэнтры “Масква”. Для паказу будуць заадаўжаны і такія плацоўкі, як кінацэнтры “Беларусь”, “Цэнтральны” і “Пінер”.

ГЛЯДАЧ ЧАКАЕ ГЕРОЯ

Чакавак, які разаб’е галерку на Урачыстай шчыромні, старшыня фестываля, вядомы ражысёр Аляксандр Яўрэмаў падзяляюць сваімі чаканямі:

— Спалдаўся, што гэты “Лістапад” будзе адрознівацца ад папярэдніх. Ён ужо вылучыцца не толькі за кошт велізарнай колькасці краін-удзельніц, але і дзякуючы якасным работам на экранах. Цяперашні глядач чакае героя, які прыжывае папярэдняе і ішчаслівае жыццё. Хочацца, каб у наш час кінамагратраф даваў стымую радавацца і верыць у пазітыўнае.

З 4 па 11 лістапада будуць прадстаўлены чатыры конкурсныя праграмы: ігравага кіно (мастацкай стужкі), дакументальных і анімацыйных фільмаў, а таксама дзіцячая — “Лістападзік”. Сёння праграмы дырэктары фестываля і ўся каманда “Беларусьфільма” працягваюць напружана працаваць. Толькі ў секцыю ігравага кіно было пададзена больш за 300 заявак — на папярэдніх дзедзінках, у асноўным конкурсе прадставілі 15 кінастужак з 8 краін СНД, Еўропы і Паўднёва-Усходняй Азіі. Кожная работа праглядаецца не адзін раз і ахоўваецца некалькі этапам абору. Пасля гэтага будучыя кінапаказы ўзгадніваюцца з уладальнікамі аўтарскіх праваў.

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ БЕЛАРУСКАГА КІНО

Мусіць зліць і паакоўна конкурсна праграма: у яе межах прапаноў ш кароткія фільмы з Беларусі і Расіі. Таксама пры падтрымцы Міністэрства культуры нашай краіны абушчана пітчінг студыйных работ, у выніку якога абярнуць паказчыкі ітэі. З іх аўтарамі пачнуць сумесную працу. Даражы, робіцца акцэнт на моладзь, каб як мага больш яе таленавітых прадстаўнікоў паўдзельнічала ў майстар-класах, творчых сустрэчах і адукацыйных праграмах. Прычына проста: фестываль патрэбны не толькі тым, хто яго любіць, але і тым, хто пра яго не ведае, хто гатовы прыйсці на змену цяперашняму, старэйшаму, пакаленню.

Пройдуць і дні кіно Расіі, Узбекістана, Кітая, Індыі, Інданезіі. Ужо распрацаваны прапановы для супрацоўніцтва з замежнымі краінамі. Абушчана вялікая прэзентацыя беларускіх фільмаў. Упор зроблены не на залатую калекцыю, а на новыя работы, знятыя сёлета.

Па трэдатым на чырвонай ларожцы з’явіцца вялікая колькасць гасцей і медальны персон. Дзелава праграма кінатэатры вольмуць уключыць у іх і вядомыя ражысёрамі і акцёрамі. Творчыя сустрэчы правядуць не толькі ў Мінску, але і па ўсёй рэспубліцы.

СУДЗЕЙСКАЯ КАЛЕГІЯ

Ужо раскрыты імяны старшын журы. Ігравае кіно будзь ацэньваць пад кіраўніцтвам расійскага ражысёра тэатра і кіно, дараўта спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Дзімтрыя Астрахана. За дакументальных стужак адкаваць судзілі на чале з сербскім ражысёрам, сцэнарыстам Еванам Маркавічам, які з’яўляецца з 100 кінакарцінаў. Вызначыць ларэатуў конкурсу анімацыйных фільмаў дараўнае саванкам і беларускаму мультыпіктару, заслужанаму дзеячму мастацтваў Рэспублікі Беларусь Ігару Волчыку разам з калегамі. Кожная фестывальна секцыя ўключуць у сябе не менш за 5 фільмаў.

З ВЕРАЙ У ЛЕПШАЕ

Ражысёр і сцэнарэст, праграмы дырэктар “Лістападзіка” Алена Турава абясае будучы фестываль так: “Людзям патрэбна надзея і сапраўдныя каштоўнасці, на якіх усё трымаецца. Нават пры складаных сюжэтах чакаваць не павінен выходзіць з глядзельнай залы без веры ў лепшае. Што тычыцца “Лістападзіка”, то ён прайдзе з 5 па 7 лістапада. Ужо адбрана 10 фільмаў з 8 краін, ёсць стужкі з Кітая, Канады, Эстоніі, Бразіліі. Будуць паказаны разнапланавыя работы не пра дэградацыю, а менавіта для дзяцей”.

Настася ЮРКЕВІЧ

“Лялечны дом” — сапраўдныя жарсці

У Новым драматычным тэатры пабудавалі “Лялечны дом” — у адрываднасці з крыху адаптаванай драматургічнай асновай Генрыха Бюсена. Яго галоўным канструктарам і адным з жыхароў стаў рэжысёр, аўтар сцэнаграфіі і адначасова акцёр Арцём Пінчук.

Гэты малады пастаноўшчык не ўпершыню звяртаецца да складаных п'ес, наадночы ім нешарагове рашэнне. Вось і тут ён выступіў найперш даследчыкам творчасці драматурга, справядліва заўважваючы ў ёй парасткі сучасных тэатры і найноўшых драматургічных тэндэнцый. Ён не стаў вырашаць спектакль у звыкліх рэалістычных манеры, акцэнтаваў на дэяніі, поўным тонкіх псі-

халагічных дэталюў, блізка большасці глядачоў “гэатры суперажывання”. Усё акцэнт наадварот, але з яшчэ большым эфектам псікадэзіяны: створыў мініяцю (дакладна, больш танна, чым атрымаўся п'яноўкі стэлізаванымі мэблявым гарнітурам), умоўнась многіх дробязей наблізіў спектакль да метафарычнага відэафіча, дзе на першым плане, між тым, застаецца акцёр — чалавек з усім космасам свайго ўнутранага стану, дэ людзі не застаюцца самімі сабой, а адгэруюцца ад іх ролі, якія ад іх чакаюць. Не выдалося ключавая сустрэча Крэгсталя і фру Лінэ, што рэзка зменіць паварот палей і, галоўнае, жыццёвыя сізнаны сабой, а павяртаюцца па-за межамі акрэсленых кантраў клеткі.

Ключом да далейшага разгортвання дэяніа становіцца першая мізансэна: Нора (Надзея Анцыповіч ці ў іншым складзе Ксенія Харашкевіч) ляжыць унутры дэяніага збудавання — гэтка адкрытага з усіх бакоў куба, грані якога пачынаюць сьвятшыцца. Геранія не скурчылася, яна не паку-

туе, а вольна раскінулася на падлозе, бо пакуль не адчувае, што знаходзіцца ўнутры клеткі — бы та гэта была, пра якую неаднойчы будзе гадвацца ў гэтым. Кантуры куба пераарховаюцца, пацярпаючы ці сціскаючы прасторы. Ды першасны сімвал застаецца нязменным: перад намі абрысы не дома, не якога пакой ўнутры яго, а менавіта клеткі як нейкага абмежаванна душымага стану, дэ людзі не застаюцца самімі сабой, а адгэруюцца ад іх ролі, якія ад іх чакаюць. Не выдалося ключавая сустрэча Крэгсталя і фру Лінэ, што рэзка зменіць паварот палей і, галоўнае, жыццёвыя сізнаны сабой, а павяртаюцца па-за межамі акрэсленых кантраў клеткі.

Ролью сімвалу адгэруюцца нават звыклія зэдлікі. Іх перастаюць змяняць сабой доўгачаканую гаранталю, вострыя ножы асабываюцца з няўпэўнасцю, вострыяні зьне прыказанна канфіліку, а круцільнае адчуванне ў п'яні момант ператвараецца ў “чорнае паўнаў-

не”. Дый лялька, з якой параўноваюцца падобную да дэяніа, зроблена тут не рабараванай шапчанай “ляльчак”, а чымсьці накіталі м'ягкіх дэяля вуду. Яшчэ больш красамы адчувальна фінасафера спектакля. Паўторы аднаго гукі, які раз-пораз бышам разрывае шышыно, выступаюць у ролі бетхоўнскага груканна лэсу ў дзверы, нагаваюць пра тое, што ладэка не ўсё так свецла і бязволічна ў гэтым доме.

Пры такой прыняццёвай адсутнасці пошываў дэяля ўвага глядача зсяраджаецца на псікалагічных тонкасах чалавечых стану, найбліжэ дэяніа на сізнаны і, галоўнае, жыццёвыя сізнаны сабой, а павяртаюцца па-за межамі акрэсленых кантраў клеткі.

Ролью сімвалу адгэруюцца нават звыклія зэдлікі. Іх перастаюць змяняць сабой доўгачаканую гаранталю, вострыя ножы асабываюцца з няўпэўнасцю, вострыяні зьне прыказанна канфіліку, а круцільнае адчуванне ў п'яні момант ператвараецца ў “чорнае паўнаў-

дваіх дэяляў — на сыход з дому. У момант кульмінацыі яна сядзіць з адзенымі навады рукамі, прытуліўшыся да планкі куба, бы прыкаваная да ганебнага слупа. Яе альтэр-эга становіцца Ганна-Марыя (Таццяна Жаўнава); менавіта яна дэманструе той цень сумневу, які павінен халіць б злёгку прысутнічаць у Нору з самага пачатку, каб далейшы злом яе ўвешчэння пра сямейнае п'яніце не быў такім раптоўным, нічым не падрыхтаваным. Ўвільям таксама выдатылі акцёрскую працу Эмудара Вайніловіча ў ролі згаданага

Крэгсталя. Ён з'яўляецца апранутым ва ўсё чорнае (мастак па касцюмах — Лідэя Малашэнка), бы той пужальна таямнічы чалавек, што замаўляў Моцарта “Рэквіем”. Лэдэя не даводзіць Нору да самагубства сваім пераследваным ды шантажам. І нечаканна адмаўляецца ад усіх сваіх дамаганняў, павяршыў у магчымасць каханні і асабываюцца п'яніца. Астатнім героям, на жаль, не халіае дэяляны характарыстык артыста спрыяна працыворучаюць неабходны тэжэ, ды іх сапраўдныя па-

чущі; шматтадова ўлюбёнась доктара Ранка ў Нору і шчырае каханне фру Лінэ да Крэгсталя — застаюцца тэжэмай без доказаў. Трэба спадзівіцца, што акцёрскі тэжэмай з часам падышыцца. Але і ў інершаным выглядзе спектакля дэяніа сьматраць драматургі Г. Бюсена (асабываюцца Таццяна Каўдурная за дэяніае скрачэнне п'есы) у яе сучасным сізнаным умяшчэнні.

Надзея БУНІЦВІЧ
Фота Тацціны МАТУСЕВІЧ

Упершыню я дазнаўся пра Бэлу Масумян на выставе, якая ў верасні праходзіла ў Музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры. Экспазіцыя была прымеркавана да 85-годдзя з дня нараджэння народнай артысткі. Прызначна, звесткі пра актрысу ў прэс-службе міне ўвазілі: 58 годў служыла ў адным тэатры, сотні ролуў і дзясяткі ўзнагарод. Чаканні былі вялікі, аднак гэтая “п'еса” была сытрана дрэнна. І справа зусім не ў Бэле Амаўне, выдатнай актрысе, якой няма з намі каля двух гадоў. Правал — неадкладнае экспанаванне архіва яе памяці. І вось чаму...

Сам-насам з Бэлай

Напэўна, больш за ўсё пра Бэлу Масумян ведае тэатральны крытык Таццяна Дзмітрыеўна Арлова, якая прывяціла актрысе кнігу і правяла з ёй мнства інтэрв'ю. У адным з іх знаўца піша: “Бэла Масумян ніколі не спрабавала і не жадала свеціцца. Яна не з тых, хто стане гаварыць адкрыта і даваць зірнуць у сваё сэрца і тэжэ. І нават пасля смерці актрысы та самая кніга ляжыць пад абаронным шклом музейнай вітрыны, бышам аднаочы даўнаму навагі, захоўвае канву адлучэння. Пацучы далёксікі і адчуванні суправаджаў міне на ўсім шляху знаёмства з народнай артысткай. Але пэўна халіаюцца, на мой погляд, уласцівыя ўсім людзям, якія маюць асабываюцца шляхетнась. Дарчы,

штосы і Вівальдзі ці Шапана? “Яна прымушае думаць аб схаваных таямніцах”, — піша Таццяна Арлова. Я б паставіўся да гэтага сцвярджэння са скепсісам. Але пра дэяніа зольнась Бэлы Масумян бачыць у чалавеку нават тое, што ён сам у сабе не заўважае, распаўдаючы і зэ калеті. Вераніа Плішкёвіч, актрыса НАДТ імя М. Горькага, прыгаварэ народную артыстку як чалавек ладэяліва і сізнаны міналікага. “Яна ўсяляк падыгала канфіліку, пры гэтым захоўвала дэяніа-

ства, якое дазваляла ўсім разам смяяцца над нашымі сваюсцтвамі. Але нягледзячы на гэта, у вачах Бэлы Амаўны заўсёды была нотка смутку”, — адзначае Вераніа.

Сапраўды, калі паглядзець на фатаграфіі, якія прастаўлены ў экспазіцыі, то можна убачыць: што ні ролі, што ні кадры, гэтыя вочы чапляюць зьбіе і пагэруюцца ў нейкі асабываюцца свет Бэлы, прадчынаныя іе боль, яе асабываюцца трагедыя: на прэм'ерным паказе спектакля “Сам-насам з усімі” на сцене на руках актрысы памерэ партнёр Леанід Крук. “Я крычу ў залу: “Даламажыце!”, а там стаіць такая шчына, якой я, напэўна, больш ніколі не чула”, — успамінае ў адным са сваіх інтэрв'ю актрыса. Гэтае здарэнне змяніла Бэлу: яна на некалькі тыдняў страціла зрок і слых, не размаўляла. Кар'ера была пад пагрозай. Жыццё правярала яе на трываласць, на аднацэнне тэатр жорстка, бесшыромына. Але гэта выпрабаванне народна артыстка прайшла годна. Яна не скарылася смутку, праз час выйшла на сцэну і сыграла не адну ролі, працягвала выступаць да канца сваіх дэяніа.

Дык у чым жа права “п'есы” пад назвай “Выстава”? Будынак музейа трохпавярховы, а пад экспазіцыю аведзена толькі два невялікія сіпілья стэлажы. І нічога больш. Але, можа, усё так складала толькі таму, што Бэла Масумян знадала значна пастаць для Беларускай тэатральнай і музычнай культуры?

Мікалай КАСЦЮКОЎ
Фота аўтара

СТУЖКА ЖЫЦЦЯ

Савелій Сорын 1878 — 1953 гг.

мастак-партрэтэст, адзін з вядучых партрэтэстаў 1-й паловы ХХ ст. у Еўропе

АҮТОГРАФ З БЕЛАРУСКАЙ ЗЯМЛІ

Нягледзячы на працяглае жыццё за мяжой, мастак марыў пра вяртанне ў Расію. Перад смерцю ён звышчыў адрывіць на радзіму 30 партрэтаў дэяніага рускага мастацтва. Яго волю выканалі ўдава Ганна Сымануна, якая навадала Маску пасля падзення “железнай заспны”, і перадала шчодры дар у фонды Трыціцкаўскага.

Творы Савелія Сорына знаходзяцца ў музейных і прыватных зборах Расіі, Францыі, Маніа, ЗША, Грузіі, Украіны, Індыі і краінах. У Беларусі 4 карціны мастака можна пабачыць у карпаратыўнай калекцыі “Белгартрамбанка”.

1878 г.
Нарадзіўся 26 лютага ў шматдзетнай небагатай лідзскай сям'і ў Польшчы (Вялікая Польшча).

1894 — 1899 гг.
Паступіў на вышэйшае адукацыйнае Адрскае мастацкае вучылішча, дзе займаўся пад кіраўніцтвам вядомага Імператарскага Акадэмія мастацтваў, мастака К. Кастарца. Скончыў установа з залатым медалём.

1899 — 1907 гг.
Дзякуючы высокаму ўроўню папярэдняй адукацыі, мастак атрымаў права паступіўня ў Імператарскае Акадэмія мастацтваў у Санкт-Пецярбургу без экзаменаў. Тут ён вылучыўся ўмеласцю пад кіраўніцтвам І. Тваронавіча і В. Савіноўскага, выдатнага мастака І. Рэпіна.

1908 — 1910 гг.
Падарожнічаў па Германіі, Францыі, Бельгіі, Італіі, Швейцарыі, дзе вывучае класічнае і сучаснае еўрапейскае мастацтва. Пасля стажыроўкі найбуйнейшага вышэйшага прафесійнага, модалага партрэтэста, майстра жывапісання і графічнага партрэтэста.

1920 — 1930 гг.
З'явіўся ў Францыю, у Парыж. На працягу 10 гадоў актыўна ўдзельнічаў у выставках рускага мастацтва ў Парыжы, Нью-Ёрку, Філадэльфіі, Пецярбургу, Вашынгтоне, Чыкага.

1941 — 1945 гг.
У час Другой сусветнай вайны мастак вымушана з'явіўся ў ЗША, дзе і заставацца да канца жыцця.

1953 г.
Памер 22 студзеня ў Нью-Ёрку.

Выказанне дэяніаў у сьм'і Сорынах было раіліўным і строгім, дэяніа вынікі шмат чаго забаранілася. Савелій з дэяніаства каляў вымаваць і мадыфікаваць не мастак прафесіяна, аднак бацька не падтрымаў вымавае савеліа і бачыў яго будучыню вышэйшай у працягу кравадэй бачыўскай справы. Ва ўзросце 16 гадоў, паслявышчэння з бацькам, ён пакарае дэяніа і бацькаства каля двух гадоў у Адакс, пакуль не паступае ў мастацкае вучылішча.

Жанчыны былі ўлюбёнай таямніцай яго жыцця. Нягледзячы на тое што некаторыя крытыкі п'янілі іх надзеі ідэалізаваць мастацтвавадыя справядліва аднакляў Увешчэнне мастака звайсці “тэжэніа” акадэміі, нават не надзея прыгожай жанчыны. Сорын браў партрэтны ракурс і раскрываў вообраз і душу маладой асабываюцца, заастрэачны асабываюцца ўвагу на не вачах.

Падчас навучання Сорын дэяніаструе незвычайна мастацкі зольнасьці, атрымаўшы 6 акадэмічных прэміяў. Найбольшую цікавасць дэяніа мастака ўроўня партрэтны жанр, у якім у яго хутка фарміруецца ўвешчэнне, пазнавальная стыль. За дыпломную работу ён атрымаўшы залаты медалі і права на бесплатную трохгадовую стажыроўку ў Еўропе.

Сорын піша партрэт таямніцай рускай інтэлігенцыі і прадстаўніцтва вышэйшага свету Расіі, актыўна выступаючы, удзельнічаючы ў сусветнай выставе ў Парыжы. Сярод найбольшых твораў гэтага перыяду — партрэтэты Г. Ахматавай, балерыны Т. Карсавінай, князэ С. Валконскага, князэні В. Арлова і інш.

1917 — 1919 гг.
Пасля рэвалюцыі новы час жыць у Ільічэ, удзельнічае ў выставе “Мастацтва ў Крым”. У 1919 жыць у лідзскай стэлажы, дэ таксама выступаючы.

У хуткім часе мастак здабыў славу выдатнага партрэтэста, ён піша партрэтэты чыноўнікаў каралеўскага сьм'і, у тым ліку і партрэт прынцыпа Екавэты ІІ — будучай каралевы. Творы мастака трапілі ў калекцыі краін Заходняй Еўропы і ЗША.

“Партрэт прынцыпа Екавэты”, 1948 г.
Брытанская газета Daily Express ушчыла ў сьм'і найбольшых партрэтэстаў каралевы Екавэты ІІ.

Ён працягвае актыўна працягваць, вышчыраючы пераважна за лік радзімы і неадрадова ахвяру будучым грамадзянам у ЗША і фонды дэяніа ССР.

У 1956 г. у Парыжы адбылася пасмертная выстава Савелія Сорына “Ганна Партрэтэста і не часу”.

Пісторык Андрэй КІШТЫМАЎ вось ужо тры дзесяцігоддзі даследуе тэму, якая многім можа падацца далёка не самай важнай, — матэрыяльную культуру нашых земляў у XIX стагоддзі. То-бок паўсядзённы побыт, вярхоўнасць, тэхналогіі... Для нас гэта нязвыкла: часцей вылучаюць гісторыю войнаў, ідэй або мастацкіх здзяйсненняў.

Андрэй Кіштымаў

Беларускія рэчы: выхад з ценю даўніны

Марыя Патоцкая (Сапегі)

Добрушская папяровая фабрыка

Але супрацоўнік Рэспубліканскай лабараторыі гісторыка-культурнай спадчыны Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі перакананы, што банальныя на першы погляд рэчы — скажам, сноўскі шкпінар або добрушская папера — могуць расповесці пра беларусаў шмат адметных дэталей і запойніць тых ладуны, якія дасюль засталіся ў нашым успамінанні сваёй мінуўшчынай. Чаму ж тады гэты пласт так доўга заставаўся па-за ўвагай?

— Насамрэч, прыярытэты ў гістарычнай навуцы вызначаюцца самімі гісторыкамі, — кажа даследчык. — Таму мне варты павіншаваць ад імя даследчыкаў: на свет рэчы мы звярталі куды менш увагі, ніж на гісторыю ваенную, палітычную, культурную... Хатна матэрыяльны чынік быў істотным спакон веку. Нездарэмна ж першыя ў жыцці чалавечна эпохі атрымлівалі найменш адной тэхналогіі, якая гэта прывяла да каменнага веку, бронзавага, жалезнага... Ужо сама назва дазваляе зразумець, пра што выдзеша гаворка. Гэта далей гісторыкі сталі выдмушчаць эпохам абстрактныя назвы: тое ж Сярэднявечча... Маўляў, якім быў той век? Ну, так сабе, сярэдні. Хатна яго жыхары, напэўна, "сярэднімі" сябе не лічылі, ды ім і спрадыдзі было чым ганарыцца: тыя ж шыкоўныя гатчыны храмы...

І вось што цікава: сёння мы неўсёядомлена аднаўляем добра забытыя прыпынкі дэ называем ішперашнюю эпоху камп'ютарнай. Бо гэтая тэхналагічная прыкмета найбольш трапна вызначае час.

— Аднак звычайна маркеры гістарычнага перыяду — гэта войны ці сацыяльныя канфлікты. Мы ж кажам на завядзенні "даровавалены мастаства" або "мававалены час"...

— Трэба памятаць, што мірнае жыццё для чалавека куды важнейшае — і ўжо дакладна больш стваральных. Так, гістарычныя асобы запамінаюцца найперш дзякуючы войнам. Але ад звычайна: нават у бітварыях многіх нашых знакамітых ваяроў (тых жа ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны) мірнае жыццё займае куды даўжэйшы адмежак часу. Для чалавека ўсё ж больш звычайна працаваць, а не ваяваць.

Таму шкада, што спакойная мірная праца засталася нібы ў цені гісторыі. Сёння, лічу, насупела пра выправіць такую несправядлівасць і побыць з гісторычнай вайнаў стварыць беларускую гісторыю рэчы — праўдз матэрыяльнай культуры, акту-

альных для кожнага чалавека незалежна ад этнасу або эпохі. Гэта жылё, асяроддзе нашага бытавання (і мода, і кулінарыя, і многае іншае), гэта нашы пачыненні забяспечыць сваім дзеяннем лепшае жыццё...

— А чаму непасрэдна вас зацікава гэтага тэма?

— Калі я толькі пачынаў займацца гісторыяй — так бы мовіць, засвойваў рамство даследчыка, — у мяне раз за раз узніклі пытанні: калі ў Беларусі з'явіўся першы парод? Або першы аўтамабіль? Што за людзі былі іх гаспадарамі, што гэта была за тэхніка? Адказаў у літаратуры не знаходзіў — хатна самі пароды ў XIX стагоддзі, без сумневу, былі. Гэтыя прагалы літаральна паўсюль. Да прыкладу, цэгла. Мала хто ўсёдавемае, што яна прыйшла да нас разам з крысеянствам. Нашы прадкі не толькі засвоілі тэхналогіі вольнацкіх мастроў, але і набігла развіццё спецыяльнай справы. Яе пікі — XIX стагоддзі. Тады на тэрыторыі Беларусі з'яўляліся каласальныя пабудовы — тыя ж Бабырыцкая і Брэсцкая крэпасці. Мы можам сабе ўявіць, колькі на несправядлівасць і побыць з гісторычнай вайнаў стварыць беларускую гісторыю рэчы — праўдз матэрыяльнай культуры, акту-

Або такая тэма, як жанчыны - прадпрыемальніцы. Мая ўлюбёная — Марыя Патоцкая, уроджаная Сапегі. Суперарыстакратка, якая з'ядала два знакамітыя роды. У другой палове XIX стагоддзя яна пераўтварыла свой маёнтак Высокае, што на Камянеччыне, у вельмі прыбытковую гаспадарку, якая спецыялізавалася на вытворчасці элітнага насення. І вось урывак сабе: Сусветная выстава ў Чыкага (1893)... Патоцкая дасягнула таго сваю прадухую — і атрымлівае Гран-пры! Заваляе б, амерыканскіх фермераў не так і лёгка абскасаць, але... удалося. Праз сем гадоў парыхская Сусветная выстава зноў дае насенню з Высокага найвышэйшую адзнаку.

— Аднак здавён лічылася, нібы наша шляхта ў сваёй большыні была інертнай і не валда ініцыятыўнай у плане бізнесу...

— Пасля адмены прыгоннага права для яе наступілі іншыя часны: разлічваць на дармовую працоўную сілу больш не выпадала, таму трэба было інтэнсіфікаваць вытворчасць, прапанаваць рынку запатрабаваны і высокалікавы прадукт. І такіх прыкладаў багата. У дзесяці сусветных выставах паўдзельнічала каля сотні нашых экспанентаў! Не кажу ўжо пра падобныя форумны ніжэйшага рангу.

— Ці не баіцеся, што гісторыя шкпінары ў насення некалькі "прызвалі" беларускую мінуўшчыну? Мы ж прысвяцілі да ўзніслага і духоўнага...

— Аднак духоўная культура без матэрыяльнай немагчыма. Возьмем такі феномен, як кніга. Без паперы яна б ніколі не ўзнікла. Бітварыя Скарыны ды яго размаіта спадчына нашымі даследчыкамі розных пакаленняў вывучаны ўжо ў і ўпоперак. Але калі ты заваі даследчанаму скарыназнаўчому пытанню, на якой паперы Францішак друкаваў кнігі, то адказ наўрад ці пауеш. Хатна цалкам магчыма, што эксперт дабавіць нейкі цікавы звесткі пра самаго першадрукара.

Або такі прыклад, які крыж Еўфрасіні Патоцкай. Мы ведаем імя яго стваральніка — пэўна, яго было змеічанца там са згоды заказчыка...

— І гэта ці не адзіна імя аўтара за доўгія стагоддзі...

— Спраду, але такі дасведчаны майстра не мог быць самотным самавукам. Верагодна, у яго былі настаяніцы, і вучні — можа, нават цэлы гурду. Да пэўнае дэтай. Крыж зроблены з кіпарысавата дрэва, якое на Беларусі не расце. Золата, срэбра і каштоўныя камяні ў яе няма таксама. Гэта яшчэ раз даказвае, што Патоцк меў вельмі добрыя гандлёвыя сувязі, часам з вельмі далёкімі краінамі. Агуль і прыбыў ісе матэрыялы, каб ва ўмельных руках пераўтварыцца ў нашу нацыянальную святаню.

Уласна, гэта я пра тое, як гісторыя рэчы ў спалучэнні з духоўнай або палітычнай дазваляе лепш зразумець мінуўшчыну.

Ілья СВІРНИ

Ануфрыі Пётрашкевіч

Усе, хто мае дачыненне да архівацістаў, адзначылі прафесійнае свята б кастрычніка. У пэўным сэнсе яго тычыцца і "Культуры", бо на старонках газеты амаль у кожным нумары з'яўляюцца матэрыялы, заснаваныя на нашых архіўных знаходках. Сёння размова пойдзе пра Ануфрыя Пётрашкевіча, чый унёсак у гісторыю беларускай архівацістыкі яшчэ не адзіны належным чынам.

НАГОДЫ, НАГОДЫ...

ТАЙМНІЦЫ ПЕТРАШКЕВІЧАЎ

Свята архівацістаў не адзіная нагода, каб згадаць імя Ануфрыя Пётрашкевіча: 26 верасня мы адзначылі яго дзень нараджэння, а 13 кастрычніка — дзень заснавання таварыства філаматаў, архіварыясам якога быў абраны пэтар, педагог, бібліятэкар Ануфрыі Пётрашкевіч. Гэтае таварыства было створана ў 1817 годзе студэнтамі Віленскага ўніверсітэта. Многія філаматы (тэма, хто інацэна да ведаў, аматары навуку), а таксама прадстаўнікі філамацкіх філіялаў: таварыства філарэтаў (прыбліснай дабрачыннасці), "Прамяністы" і іншыя згуртаваныя — за малым выключэннем зацікавалі з землею сённяшняй Беларусі і пазней сталі вядомымі літаратарамі, навукоўцамі і грамадскімі дзеячамі. Адам Міцкевіч, Тамаш Зан, Ян Чачот, Ігнат Дамейка, Антон Алінец, Леанар Холька, Юзаф Кавалеўскі, Юліян Корсак... Спіс нашых суайчыннікаў бяскончы. У лепшыя часы кожнасць сяброў таварыстваў ішла на сотні. Але, калі б не Ануфрыі Пётрашкевіч і сумленна выкананы ім абавязак архіварыяваць, пра дзейнасць загаданы аб'яднанні, баюся, сёння мы ведалі б нішмат. Чаму так? Шукаць адказ пачнем з...

Пасля 1801 года сям'я Пётрашкевічаў перабіраецца ў Шчучын (адсюль і чутка, маўляў, Ануфрыі нарадзіўся там). Ануфрыі паступае ў піярскі калегіум. У 1812 годзе Пётрашкевіч падпісаў першы ў сваім жыцці працоўны кантракт — стаў гувэрнерам Ігната Дамейкі і яго братаў. А далей была вучоба ў Віленскім універсітэце, якую Пётрашкевіч па беднасці спалучаў з працай у Развіліўскай камісіі. Каб атрымаць наступную пасля кандыдата філасофіі ступень магістра, Ануфрыі адправіўся ў Варшаву, а потым у Люблін, дзе па размеркаванні стаў працаваць школьным настаянікам географіі, натурознаўства і латыны. У 1822 годзе наш герой вярнуўся на радзіму і ўладкаваўся архіварыясам у Развіліўскаю камісію, у якой у той час ужо працаваў яго палічнік Ян Чачот. Калі ў 1823 годзе пачаўся працэс філаматаў, Пётрашкевіч арганізаваў камітэт фінансавай іюрдычнай дапамогі сябрам. Але неўзабаве і сам патрапіў пад следства. Прысудам

Ануфрыі Пётрашкевіч — руслівец нашай спадчыны

стала высылка ў Пешчурбург, а потым у Маскву, дзе Пётрашкевіч рабіў ад'юнктам пры ўніверсітэцкай бібліятэцы. Знаходзячыся ўдальчым ад радзімы, Ануфрыі актыўна працягваў збіраць філамацкую спадчыну — лісты, літаратурныя творы. У 1826 годзе па клопасе Пётрашкевіча былі надрукаваны знакамітыя "Санеты" Алама Міцкевіча, якія адразу сталі вельмі папулярнымі ў Расіі. Ануфрыі рыхтаваў да выдання пэазію Тамаша Зана і Яна Чачота, але завяршыць справу не паспеў. "Повязь". Там жа, каля Туганавічаў, і славу ты камень філарэтаў, месца для сустрач сяброў таварыстваў. А маёнтак Слізеняў у Барцінах коўголе быў летній штаб-кватэрай філаматаў і філарэтаў (гл. "К" №№ 39-40, 2021).

Сённяшня Баранавіччына ўвогуле можа лічыцца радзімай вярхоўнасці філаматаў і філарэтаў. Глядзіце самі: Міцкевіч, Чачот, Пётрашкевіч, Дамейка і нават Зан маюць з гэтай зямлі вельмі сваякую "повязь". Там жа, каля Туганавічаў, і славу ты камень філарэтаў, месца для сустрач сяброў таварыстваў. А маёнтак Слізеняў у Барцінах коўголе быў летній штаб-кватэрай філаматаў і філарэтаў (гл. "К" №№ 39-40, 2021).

ЛЭС ФІЛАМАТА

Пасля 1801 года сям'я Пётрашкевічаў перабіраецца ў Шчучын (адсюль і чутка, маўляў, Ануфрыі нарадзіўся там). Ануфрыі паступае ў піярскі калегіум. У 1812 годзе Пётрашкевіч падпісаў першы ў сваім жыцці працоўны кантракт — стаў гувэрнерам Ігната Дамейкі і яго братаў. А далей была вучоба ў Віленскім універсітэце, якую Пётрашкевіч па беднасці спалучаў з працай у Развіліўскай камісіі. Каб атрымаць наступную пасля кандыдата філасофіі ступень магістра, Ануфрыі адправіўся ў Варшаву, а потым у Люблін, дзе па размеркаванні стаў працаваць школьным настаянікам географіі, натурознаўства і латыны. У 1822 годзе наш герой вярнуўся на радзіму і ўладкаваўся архіварыясам у Развіліўскаю камісію, у якой у той час ужо працаваў яго палічнік Ян Чачот. Калі ў 1823 годзе пачаўся працэс філаматаў, Пётрашкевіч арганізаваў камітэт фінансавай іюрдычнай дапамогі сябрам. Але неўзабаве і сам патрапіў пад следства. Прысудам

змяло. Прытулак знайшоў у брата Юзафа, доктара медыцыны і колішняга філарэта. Незадоўга да смерці Пётрашкевіч напісаў ліст Ігнату Дамейку, які жыў у Чылі: "Усе тут змянілася, новае пакаленне мне чужое, блізка сэрцу або спыць у маіх, або закніту за мора..." Памёр стары брат Юзаф, потым яго сыны Фелікс і Ян. Толькі на пачатку XX стагоддзя Ян Пётрашкевіч і яго дачка Станіслава яважыліся расповесці свёту, што велізарна па аб'ёме спадчына філаматаў не знікла, а ўсё гэтыя галы захаўвалася ў глыбокай таймніцы. У 1913 годзе быў надрукаваны першы з пачу таму ліставаўна філаматаў. Затым выйшлі тры тамы дакументаў таварыстваў і два тамы пэазіі. Пасля вайны ўбачыла свет яшчэ пяць тамоў філаматаваў перапісак. Сёння архіў рабіўся на чатыры часткі і захаўваецца ў Польшчы (Варшава, Люблін) і Літве (Вільня). На 2023 год заплаваны запуск віртуальнага архіва філаматаў, які рхтуецца навукоўцамі згаданых краін. Аб гэтым летась будзе абвешчана на Кнігазнаўчых чытанніаў у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Вельмі хачелася б, каб мы, беларусы, дзякуючы намаганніаў нашых навукоўцаў убачылі айнаўную версію архіва, у якой ліку і на папярочных носбітах. Усё-такі гэтая гісторыя больш ПРА НАС і ДЛЯ НАС, у чым можна пераканачацца, пачытаўшы лісты, вершы або дакументы таварыстваў.

КАЛІ Б НЕ ЁН

Пэўна, калі б не адна акалічнасць, то пра Ануфрыя Пётрашкевіча нішто б сёння не памятаў. Бо колькі іх было — быў арыштаваны і прыгавораны да смертнага пакарання. Але неўзабаве прсыуд пэасяленне ў Сібіры, заадо па забавіўшы Ануфрыя шляхецтва і ступені магістра. Так пачаўся доўгі "сібірскі перыяд" — Пётра-

Гэты артыкул я прысвячаю светлай памяці свайго былога настаяніка, гісторыка і архіваціста Вітала СКАЛАБАНА, які напрыканцы 1990-х прывіваў нам, зялёным студэнтам-музеязнаўцам Беларускага ўніверсітэта культуры, азы архіўнага справы.

кевіч жыў у Табольскаю, вучыў французскаю мове дзяцей ўрадкаў, працаваў губернерскім сакратаром, бібліятэкарарам, апекаваўся над сьсыльнымі землякамі. У 1856 годзе царскім маніфестам Пётрашкевіч дазволіў вярнуцца ў Літву, але толькі ў ліпені 1860-га, амаль праз трыццаць гадоў, быў філамаат убачыў роўную

Зміцер ЮРКЕВІЧ

Метрыка смерці Ануфрыя Пётрашкевіча

Касцёл Найсвяцейшай Дзевы Марыі Ружанцовай, XVII ст., Гарадзішча

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63
(экскурсійнае бюро)

- **Пастаянныя экспазіцыі.**
- Юбілейная выстава **“Чароўны Мінск”**, прысвечаная 125-годдзю з дня нараджэння выдатнага беларускага графіка, майстра лінаграфіі Анатоля Тычыны. **Да 17 кастрычніка.**
- Выстава **“Невядома аб вядомым. Пра што кажучь кветкі”**. У экспазіцыі будуць прадстаўлены творы з фондаў музея, а таксама з карпаратыўнай калекцыі ААТ “Белгазпрамбанк”. **Да 13 лістапада.**
- Выстава да 135-годдзя з дня нараджэння Марка Шагала. **Да 4 лістапада.**
- Выставачны праект **“Жаночы род”**. **Да 1 снежня.**
- Экскурсіі: **“Ягога колеры зіма?”**, **“Казкі Усходу”**, **“Міфы Старажытнай Грэцыі і Рыма”**. Праводзіцца заўсёды.

УНП 100377771

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПВЕДНІК “НЯСВІЖ”

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: +375177020602, 20660,
+375295518051, +375291903149

Палацавы ансамбль:

- Міжнародны выставачны праект **“Castrum doloris. Пахавальныя цырымоніі нясвіжскага двара”**. У складзе пастаяннай экспазіцыі.
- Часовая экспазіцыя **“GLORIA ARME: ваенна-гістарычная рэканструкцыя даспехаў і зброі”**. Вялікая выставачная зала. **Да 10 студзеня.**
- Выставачны праект, прысвечаны Году гістарычнай памяці, **“Ператвораныя ў попел. Генацыд беларускага народа на тэрыторыі Нясвіжскага раёна ў гады вайны”**. **Да 15 студзеня 2023 г.** У экспазіцыійнай зале першага пусковага комплексу.

Мерапрыемствы:

- Квэсты: **“Палацавыя таямніцы”**; **“Музычная скарбніца Нясвіжскага палаца”**.
- Виртуальныя выставы: **“Ператвораныя ў попел. Генацыд беларускага народа на тэрыторыі Нясвіжскага раёна ў гады вайны”**; **“Нясвіж – здобчыць светнай культуры”**, выстава Паўла Татарнікава **“Магнацкія двары і замкі Беларусі”**.
- **Тэматычныя і аглядныя экскурсіі па гісторыка-архітэктурных помніках і ландшафтных парках г. Нясвіжа.**

Аддзел экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці:
(г. Нясвіж, вул. Гейсіка, 1):
• Часовая экспазіцыя мастака Віктара Баранкевіча **“Погляд у мінулае”** да 30 лістапада.

УНП 600207920

МУЗЕЙ “ДОМ ВАНЬКОВИЧА. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ.”

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: +375 17 363 77 96, +375 17 358 88 78

- **Пастаянная экспазіцыя.**
- Выстава твораў мастакоў XIX – пачатку XX ст. **“Свет дзяцінства”** з фондаў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь. **Да 1 лістапада.**
- Квэст **“Таямніцы старажытнай сядзібы”**. Папярэдні запіс.

УНП 100377771

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай Камуны, 1.
Тэл.: +375 (17) 243 10 41 (каса),
+375 (17) 361 54 93

- Опера ў 2-х дзеях. **“Пінокія”**. **16 кастрычніка ў 11.00.**
- Музыка Галівуда. **Джон Уільямс**. **16 кастрычніка ў 18.00.**
- Ансамбль скрыпачоў Вялікага тэатра Расіі. **“Вяртанне легенды”**. **17 кастрычніка ў 19.00.**
- Вечары з “Серзнадай”. **Кацэрт “Я памятаю вальса гук чудаўны...”**. **18 кастрычніка ў 19.30.**
- Опера ў 2-х дзеях. **“Дзікае палаванне караля Стаха”**. **19 кастрычніка ў 19.00.**
- Залатыя старонкі венскай аперы. **“Краіна Усмешак”**. **20 кастрычніка ў 19.00.**
- Балет у 2-х дзеях. **“Шчаўнунок”**. **21 кастрычніка ў 19.00.**
- Опера. Прэм’ера. **“Моцарт і Сальеры”**. **21 кастрычніка ў 19.30.**
- Опера ў 3-х дзеях. **“Мадам Батэрфлі”**. **22 кастрычніка ў 18.00.**

УНП 191081322

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР “ЛЯЛКА”

г. Віцебск, вул. Пушкіна, д. 2.
Тэл.: +375 212 66-90-77 (каса)

- Зусім верагоднае здарэнне на 2 дзеі. **“Яшчэ раз пра Чырвоную Шапачку”**. **15 кастрычніка ў 11.00.**
- Казка на 2 дзеі. **“Жыў-быў Заяц”**. **16 кастрычніка ў 11.00.**

УНП 300001869

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Някрасава, 3. Тэл.: 399-09-78

- Выстава мастакоў з Беларусі і Расіі **“Песняры змлі Беларускі”**. **Да 23 кастрычніка.**
- Праект мастака **Сяргея Лекеця “Шэпт”**. **Да 23 кастрычніка.**
- Персанальная выстава **Валяціна Нуднова “Цела Вады”**. **Да 23 кастрычніка.**
- Виртуальны праект **“Адзінае спадчына”**. Даступны на сайце pcsm.by. **Да 31 снежня.**
- Выстава **“HOMESAPIENS. ЗАМЕДЛЕННЕ. GREENHOUSE”**. **Да 23 кастрычніка.**

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47. Тэл.: 272-78-14

- Выстава твораў беларускіх мастакоў **“Кропкі судотку”**. **Да 16 кастрычніка.**
- Выстава беларускіх народных рамёстваў **“Траз стагоддзі ў будучыню”**.

УНП 192543414

БЕЛАРУСЬ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл.: +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66

- **Пастаянная экспазіцыя.**
- Выстава. **“Пасляваенная архітэктура Беларусі ў архіўных дакументах і матэрыялах. 1945–1955 гг.”**. **Да 24 кастрычніка.**
- Выставачны праект **“Вызваленне Еўропы”** у рамках Міжнароднага праекта **“Тэрыторыя Перамогі”**, які аб’ядноўвае 250 музеяў і ваенна-гістарычных цэнтраў Расіі і іншых замежных краін.
- Анлайн-выстава **“Пінская рачная ваенная флятылія”**.

УНП 100235472

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА У В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс “Раўбічы”, Мінскі раён.
Тэл.: +375 17 507 44 68

- **Пастаянная экспазіцыя.**
- Выстава **“Адзіства ў разнастайнасці”** – творчы праект мастакоўскай сям’і Курачыцкіх. Станковы жывапіс, пластыка з шамоту і керамікі, мармурнай крошкі і бронзы. **Да 20 кастрычніка.**

УНП 100377771

Заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь Прэзідэнцкі аркестр Рэспублікі Беларусь

абвешчае конкурс на замяшчэнне вакантных пасадаў:

- артыст эстрадна-сімфанічнага аркестра – клавійныя інструменты – 1 чал. на 0,5 стаўкі;
- артыст эстрадна-сімфанічнага аркестра – скрыпка – 1 чал.;
- артыст эстрадна-сімфанічнага аркестра – басэця – 1 чал. на 0,5 стаўкі;
- артыст эстрадна-сімфанічнага аркестра – ударныя інструменты – 1 чал. на 0,5 стаўкі;
- артыст эстрадна-сімфанічнага аркестра – гітара – 1 чал.;
- артыст эстрадна-сімфанічнага аркестра – труба – 1 чал. на 0,5 стаўкі;

У конкурсе могуць прыняць удзел музыканты з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй, якія валодаюць неабходнымі навыкамі і практыкай ігры ў аркестравым калектыве.

Жадаючы прыняць удзел у конкурсе, падаюць пісьмовую заяву ў адміністрацыю Прэзідэнцкага аркестра Рэспублікі Беларусь.

Да заявы прыкладаюцца:

- асабісты лісток па ўліку кадраў;
- аўтабіяграфія;
- копія дыплома аб вышэйшай або сярэдняй спецыяльнай адукацыі;
- копія пашпарта;
- копія працоўнай кніжкі;
- фатаграфія для дакументаў 3*4;
- праграма выступлення да 15 хвілін: буйная форма і п’еса.

Конкурсная камісія мае права прапанаваць удзельнікам праслухоўванія нотны матэрыял для чытання з аркуша.

Удзельнікі конкурсу падаюць вышэйназваныя дакументы з пазначанай **“На конкурс у адміністрацыю Прэзідэнцкага аркестра Рэспублікі Беларусь” да 18.11.2022.**

Дадатковыя інфармацыя па тэлефоне:

229 90 08, 229 90 04.

Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь

аказвае фізічным і юрыдычным асобам паслугі па рэстаўрацыі і кансервацыі ікон, твораў выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

Тэлефоны: **(17) 397 01 63; (25) 667 78 19**

Цікавыя віктарыны, афішы яркіх імпрэз, навіны культурнага жыцця – усё гэта ў нашым тэлеграм-канале **@kultinfo**

ШТОТЫДНОВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА)
Выдаецца з кастрычніка 1991 года.
Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец — Рэдакцыйна-выдавешкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Дырэктар — ДУЛІВІЧ Віктар Іванавіч.
Першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Намеснік галоўнага рэдактара — ШЧУРОК Жанна Іванавіч.
Адказны сакратар — Галіна МАЛІНОВСКАЯ;

Рэдактар аддзела: Юген РАГІН;
Агульнарэдакцыйны рэдакцыі: Надзея БУЦЭВІЧ, Антон РУДАК, Павел САДАУЕУ, Ілья СВІРЬЦІН, Юры ЧАРНЯКЕВІЧ, Дзмітр ШУЙКА, Зміцер ЮРКЕВІЧ, Настася ЮРКЕВІЧ.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чвэрты паверх.
Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чвэрты паверх.
Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23.
Тэлефон-факс: (017) 334 57 41.
Рэкламны аддзел: тэл: (017) 286 07 97.
Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнаасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (імя, дата выдчы, кмі і калі выдданы пашпарт, асабісты нумар), асноўнае

месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэдакцыя і не вяртаюцца. Мехраваны аўтары могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. **“Матэрыялы на правах рэкламы.”** © “Культура”, 2022.

Наклад 3126.
Індэксы 63875, 638752.
Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Падпіска ў лрук 14.10.2022 у 18.00. Замова №2380.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавештва “Беларускі Дом друку””, 220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ПП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Сайт: www.kultura-info.by
e-mail: kim@kultura-info.by